

PÄÄKIRJOITUS

Väsynyt, mutta onnellinen: Yksi päätoimittajakausi (2015–2019) päättymässä

Susanna Nykyri

Tampereen yliopiston kirjasto

susanna.nykyri@tuni.fi

<https://orcid.org/0000-0002-5018-5176>

Asiasanat: julkaisutoiminta, toimitustyö, tieteelliset seurat, avoin tieto, kiitollisuus

Olen viimeiset viisi vuotta toiminut Informaatiotutkimus-lehden päätoimittajana, ja sinä aikana tiedejulkaiseminen on muodostunut tärkeäksi ja kiinteäksi osaksi ammatti-identiteettiäni. Lehdellä on ollut haasteensa, ja niistä valtaosa on liittynyt huoleen tieteellisten seurojen toimintaedellytyksistä ja tulevaisuudesta sekä avoimen tiedejulkaisemisen rahoittamiseen. Kipeä työmäärän ja talouden sanelema päätös kaudellani oli luopuminen painetusta vuosikirjasta. Keskittyminen yksinomaan avoimeen verkkojulkaisemiseen oli kuitenkin valintana helppo tilanteessa, jossa ei ole mahdollista panostaa tuplaformaattiin.

Tulevan kehittämistyön ja tarvittavan luottavaisuuden kannalta on todella tärkeää, että suomalaisista tieteellisistä seuroista on valmistunut tutkimus

Artikkeli on lisensoitu Creative Commons Nimeä-EiKaupallinen-JaaSamoin 4.0 Kansainvälinen -lisenssillä

Pysyvä osoite: <https://doi.org/10.23978/inf.88245>

(Vainiomäki 2019). Tutkimuksen tarkastelukohteina ovat olleet suomalaisten tieteellisten seurojen rakenteet ja toiminta suhteessa esimerkiksi tieteelliseen julkaisemiseen ja yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen.

Tutkimusraportissa todetaan, että suomalaiset tieteelliset seurat ovat merkittäviä tieteellisiä ja yhteiskunnallisia toimijoita myös tulevaisuudessa. Tutkimus valaakin uskoa siihen, että tieteellisten seurojen rooli, tehtävät ja merkitys säilyvät kotimaisella tiedekentällä avoimen tieteen tavoitteiden mukanaan tuomista haasteista huolimatta. Tieteellisten seurain valtuuskunnan (TSV) toiminnanjohtaja Lea Rynänen-Karjalainen korostaakin, että seurojen merkitys ei katoa, vaikka seurat ja niiden toiminta digitalisaation myötä muuttuvat. ”Laten ja Korkeamäen tutkimuksen perusteella meillä on todella vahvoja, aktiivisia ja pitkälle eteenpäin katsovia seuroja, jotka ovat myös tiedepoliittisesti tärkeitä toimijoita niin nyt kuin myös tulevaisuudessa, sanoo Rynänen-Karjalainen. - - - Tieteelliset seurat tekevät käsittämättömän pienillä resursseilla paljon moninaista ja äärettömän tärkeää työtä tieteen hyväksi, muistuttaa Rynänen-Karjalainen.” (emt.)

Avoimen kotimaisen tieteellisen julkaisemisen kustannusmallin toteutuminen on ensisijaisen tärkeää, jotta kansallinen julkaiseminen voidaan turvata tulevaisuudessa. Suomessa tieteelliset seurat kustantavat suurimman osan tiedejulkaisuista, mutta myös yliopistoilla ja yliopistokustantamoilla on merkittävä rooli. Monessa muussa maassa kaupallisten kustantajien osuus on paljon suomalaista suurempi. Julkaiseminen on tärkeä toimintamuoto, mutta vain osa seurojen toimintaa. Jotta tieteellisten seurojen jäsenyys on houkutteleva sen kaikille jäsenille, niin olemassa oleville kuin potentiaalisillekin, tulee seurojen toiminnan kehittyä ja vastata erilaisten jäsenten toiveisiin. (Korkeamäki & al. 2019.)

Seurat antavat ja tuottavat paljon, mutta tieteellisissä seuroissa toimiminen on kuitenkin ennen kaikkea saamista. Kotimaisissa kirjasto- ja informaatioalan tieteellisissä seuroissa (Informaatiotutkimuksen seura ITY ry, Suomen tieteellinen kirjastoseura STKS) pitkään vaikuttanut, Informaatiotutkimuslehden päätoimittajanakin vuosina 2005–2009 toiminut Itä-Suomen yliopiston kirjastonjohtaja Jarmo Saarti onkin todennut, että päätoimittajan pesti ”oli paras korkeakoulu tieteelliseen julkaisemiseen, mitä olen käynyt ja on ollut korvaamaton oppi uraani ajatellen sekä sisällöllisesti että teknisesti.” (Saarti 2019.)

Minulle ITY ry tarjosi ensin uudenlaisia haasteita ja oppimismahdollisuuksia hallitustyöskentelyn myötä, ja sitten lehden päätoimittajana. Moni avoimeen tieteeseen ja tiedejulkaisemiseen liittyvä ilmiö on saanut aivan uudenlaisia sisältöjä ja sävyjä konkreettisten haasteiden kohtaamisen myötä. Olenkin siis jo yksin ammatillisista syistä – sisältäen mukavia tilaisuuksia ja

innostavia verkostoja – erittäin motivoitunut jatkamaan, ja opintomatkan jatkua ilokseni hallitus- ja toimituskuntatyöskentelyn myötä!

Yhdistyksemme säännöissä ei ole määritelty päätoimittajakauden kesto, ja se onkin ollut varsin vaihteleva. Yhdenlainen vakio on kuitenkin ollut viisi vuotta. Minulla se tuli nyt täyteen. Tämän numeron ilmestymisen myötä on aika vaihtaa lehden vastuunkantajaa eli päätoimittajaa, joksi suostui ja yksimielisen kannatuksen sai Mikael Laakso.

Tiedän, että lehti on erinomaisissa käsissä! Minulla on ollut ilo oppia tuntemaan Mikael erityisen näkemyksellisenä, vastuuntuntoisena ja yhteistyökykyisenä avoimen tieteen syväosaajana ja osana sitä myös tiedejulkaisemiseen syvällisesti perehtyneenä ja innovatiivisena toimijana. Mikael on toiminut toimituskuntamme aktiivisena jäsenenä jo vuodesta 2017 ja toimittanut lehtemme teemanumeron Avoin tieto ja avoin tiede¹. Hänen johdolla on toteutui myös avointa vertaisarviointia koskeva kansallinen selvitystyö (ks. Jytilä ja Laakso 2019), rahoittajanaan Suomen tiedekustantajien liitto.

Lehdessä laajenee lähivuosinakin mm. toimintatapojen avoimuuden lisääminen. Minun kaudellani sitä olivat mm. puheenjohtajan vuosikatsaus 2014– ja pääkirjoitus jokaiseen numeroon 2015– (paluu aiempaan käytäntöön). Lehden kehittämistoimina merkittävänä viime vuosien aikaansaannoksina lisäksi pidän:

- STKS (Saarti) + ITY (Nykyri) TSV:n hallitukseen kaudelle 2017–2019
- TSV:n vertaisarviointitunnus 2016–
- Toimitussihteeri Matti Lassilan rekrytointi 2016. (Lassila toimi sitä ennen ja toimii edelleen ITY:n teknisenä asiantuntijana.)
- Toimitussihteeri Harri Ollikaisen rekrytointi 2019
- Kirjoittajaohjeiden aktiivista rikastamista ja päivittämistä 2015–
- Metatietojen rikastamista (ORCID, YSO-asiasanat 2016–, DOI-tunnukset 2017–, OADOI-kokeilu 2017, lisenssitieto 2017– (CC BY-NC-SA 4.0))
- Lehden ruotsinkieliset sivut 2018–
- Julkaisun taustalla olevan tutkimusdatan avoimuus-suositus 2018–
- Avoin tiede ja tieto -teemanumero 4/2018, vieraileva päätoimittaja Mikael Laakso
- DOAJ 2019–
- Tulevat artikkelit -osasto 2019–

1 <https://journal.fi/inf/article/view/77413>

Ehkä selkeimpänä osoituksena lehden kehittymisestä on se, että päätoimittajakapulan siirtyessä seuraavalle, on sisällä jo lähes lehden numeron verran aineistoa. Moni asia on silti edelleen kesken, ja kaipaa tulevan päätoimittajan ja toimituskunnan aktiivista huomiota. Jatkuva kehittäminen on kuitenkin elinehto. Kehittämistoimet ja aktiivinen toimituskunta sekä lehden aiempaa aktiivisempi näkyminen mm. sosiaalisessa mediassa ja tiedejulkaisemisen tapahtumissa ja koulutuksissa sekä tiedepoliittinen vaikuttamistyö ovatkin vaikuttaneet siihen, että tarjottu aineisto on runsastunut ja juttutyypeiltään aiempaa rikkaampi. Vertaisarvioijia onkin ollut verrattain helppo saada.

Aivan jokaisen numeron ilmestyminen on ollut silti työvoitto, ja usein kaksoisnumerovaihtoehdon käyttäminen on osoittautunut välttämättömäksi. Minäkin nostan lehden jatkon kannalta akuuteimmaksi, toimituskunnan aktiivisuudesta ja osaamisesta riippumattomaksi haasteeksi, rahoituspohjan. Jotta lehti voi elää ja voida hyvin, tulee sen rahoituspohjan olla nykyistä huomattavasti paremmalla ja kestävämmällä tolalla. Ei voi olla kestävää eikä järkevää, että lehden normaali toimitustyö tapahtuu etenkin toimitussihteerin ja päätoimittajan osalta iltaisin ja viikonloppuisin, ja että seuralla ei ole mahdollista korvata esim. toimituskunnan kokoontumisesta aiheutuvia matkakuluja. Samaten TSV:n suomalaisille tiedelehdille tarjoaman neuvonnan, kehittämistuen ja teknisten julkaisualustaratkaisujen tulee olla riittävät ja kilpailukykyistä kansainvälistä tasoa. Perustuen ja -infran ollessa kunnossa, on tieteestä kirjoittavien ja sitä toimittavien sekä julkaisevien huomattavasti helpompi tehdä vastuullista työtään kotimaisen – ja sellaisena myös kansainvälisen – tieteen tulosten saattamiseksi laajaan tietoisuuteen ja vaikuttamaan. Niin julkaisumuodoltaan kuin toimintatavoiltaan avoimesti toteutettuna se on mitä merkittävintä yhteiskunnallista vaikuttamista, ja tärkeä hyvinvoivan kansan ja faktoihin perustuvan päätöksenteon eliksiiri.

Seuraava päätoimittaja ei pääse hankään valmiiseen pöytään. Toivonkin, että Mikael Laaksolla on tukenaan innostuneita kollegoita ja toimituskunnan jäseniä, ja että merkittävä osa lehtityöstä mahdunisi osaksi päivätyötään!

Lopuksi haluan kiittää saamastani tuesta edeltäjäni eli aiempia päätoimittajia, minut lehteen rekrytoinutta v. 2014 ITY-syyskokouksen osallistujakuntaa, yliopisto-oppiaineidemme väkeä Tampereella, Turussa (ÅA) ja Oulussa, Tieteellisten seurain valtuuskuntaa ja erityisesti Antti-Jussi Nygårdia, Suomen tiedekustantajien liittoa ja erityisesti Riitta Koikkalaista, koko toimituskuntaa ja erityisesti Reijo Savolaista, lehden toimitussihteerinä päätoimittajakauteni ensimmäisenä vuotena toiminutta Mikko

Pennasta, seuraajaansa Matti Lassilaa ja nykyistä toimitussihteeriä Harri Ollikaista. Olen kokenut toimitussihteerin tärkeimmäksi työpariksi, ja onkin huojentavaa, että Harri jatkaa loistavasti jo vuoden hoitanutta pestiään uuden päätoimittajan parina. Harri – ystävällisyytesi, osaamisesi ja intosi ovat merkinneet minulle todella paljon ja tulleet erityisen suureen tarpeeseen tänä vuonna, jona muista kiireistä johtuen virkeää aikaa lehdelle on ollut minulla harvinaisen vaikea loihia. Myös tärkeitä kumppaneitani, ITY:n puheenjohtajina päätoimittajakautenani toimineita Heidi Enwaldia, Noora Hirvosta ja Elina Latea on kiittäminen aktiivisesta tuesta lehden toiminnalle ja hienosta yhteistyöstä sekä kannustuksesta. Maria Forsmania on kiittäminen monesta rohkaisemisesta ja reflektoinnista, tiedelehtiväkeä ja työyhteisöäni – nyt viimeisimpänä Tampereen yliopiston kirjasto muassaan koko korkeakoulu-yhteisö – avartavista keskusteluista. Lisäksi esimiestäni kirjastonjohtaja Riitta Lähdemäkeä on kiittäminen tuesta, avartavista keskusteluista ja siitä, että pääsen osana mielenkiintoisia työtehtäviäni toimimaan mm. Tampere University Pressin (TUP) myötä avoimen ja vastuullisen tiedejulkaisemisen hyväksi.

Kiitän myös puolisoani Erkkiä, joka on antanut tilaa toimitustyölle ja ymmärtänyt tämän harrastuksenomaisen työn merkityksen joskus jopa osana juhannus- ja uudenvuodenaattoa, sekä ollut kanssani kohottamassa lehdelle maljan sen juhlallisen hetken päätteeksi, kun olen saanut julkaista numeron OJS-järjestelmässä. Keskustelumme, kaikki kannustavat sanasi ja ns. hiljaisen harrastusaikani varmistamiset ovat tulleet tarpeeseen!

Lopuksi haluan muistuttaa informaatioalan ilmiöitä ja tutkimustuloksia laaja-alaisesti valaisevien kirjoittajien ja arviointityöllään laatuun vaikuttavien arvioitsijoiden merkityksestä – lämmin kiitos mielenkiintoisia käsikirjoituksia tarjonneille ja käsikirjoituksia paneutuneesti ja rakentavasti arvioinneille! Ilman teitä emme olisi lukemassa tätäkään numeroa.

Tampereella 15.12.2019, Susanna Nykyri

Toimitus 2019

- **Päätoimittaja:** YTT Susanna Nykyri (Päällikkö, avoimen tieteen palvelut, Tampereen yliopiston kirjasto)
- **Toimitussihteeri:** FM Harri Ollikainen (Tietoasiantuntija, Taideyliopiston kirjasto)

Toimituskunta

- FT Heidi Enwald (Yliopistonlehtori, Informaatiotutkimus, Oulun yliopisto)
- PD Kristina Eriksson-Backa (Universitetslärare, Informationsvetenskap, Åbo Akademi)
- FT Noora Hirvonen (Tutkijatohtori, Informaatiotutkimus, Oulun yliopisto)
- PD Isto Huvila (Professori, Institutionen för ABM, Uppsala universitet)
- FT Sanna Kumpulainen (Tutkijatohtori, Informaatiotutkimus, Tampereen yliopisto)
- KTT Mikael Laakso (Universitetslektor, Företagsledning och informationsbehandling, Hanken)
- YTT Reijo Savolainen (Professori emeritus, Informaatiotutkimus, Tampereen yliopisto)

Lähteet

- Jytilä, R. ja Laakso, M. (2019). *Selvitys avoimesta vertaisarvioinnista kotimaisen tiedejulkaisemisen kentällä*. Tieteellisten seurain valtuuskunnan verkkojulkaisuja 5. <https://doi.org/10.23847/978-952-599516-9>
- Korkeamäki, L., Late, E., Pölönen, J., Rynnänen-Karjalainen, L., & Syrjämäki, S. (2019). *Learned societies in Finland 2018*. Web publications of the Federation of Finnish Learned Societies 8. <https://doi.org/10.23847/isbn.9789525995190>
- Saarti, J. (2019). Tieteelliset seurat verkostoitumisen, kouluttautumisen ja tieteen tekemisen kotipesänä. Tieteellisten seurain valtuuskunta, 19.6.2019, päivitetty 8.10.2019. <https://www.tsv.fi/fi/uutiset/tieteelliset-seurat-verkostoitumisen-kouluttautumisen-ja-tieteen-tekemisen-kotipesa>
- Vainiomäki, M. (2019). Tieteelliset seurat ovat kotimaisen tiedeyhteisön keskeisiä toimijoita myös tulevaisuudessa. Tieteellisten seurain valtuuskunta, 10.10.2019, päivitetty 16.10.2019. <https://www.tsv.fi/fi/uutiset/tieteelliset-seurat-ovat-kotimaisen-tiedeyhteis-keskeisi-toimijoita-my-tulevaisuudessa>